

Om sexuell exploatering
och hur du kan hjälpa
utsatta barn och unga

Men fråga mig bara är en vägledning som riktar sig till dig som jobbar med barn och unga. Här beskrivs vad sexuell exploatering är och hur du kan upptäcka den. Vi har också samlat tips kring hur du kan prata med barn och unga om sexuell exploatering och hur du hjälper de som har blivit utsatta. Vägledningen är framtagen av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Ungdomsstyrelsen i samarbete med experter på området. Beställ boken eller ladda ned den på www.ungdomsstyrelsen.se

MEN FRÅGA MIG BARA

Men fråga mig bara

”Det är ju svåra ämnen. Men alltså det är ju ungdomarna som lärt mig att jag måste, det kan jag ju lugnt säga. När jag började träffa de första ungdomarna så satt jag där och tänkte: hur ska jag göra det här? Jag fattade ju att något sådant förekom, men jag höll på att slå knut på mig själv för att ställa frågan utan att ställa den. När man väl fått igång samtalet och kunnat börja prata med en ung person då kan jag fråga: hur skulle jag ha sagt då? Och alla säger konsekvent – Men fråga mig bara!”

Mats, psykolog inom narkomanvården (Abelsson & Hulusjö 2008)

Innehållsförteckning

Till dig jobbar med barn och unga	9
Bra att tänka på i korthet	11
Vad är sexuell exploatering?	
Sexuell exploatering mot ersättning	13
Övergreppsbilder och andra sexuella bilder	17
Handel med barn och unga för sexuella ändamål	21
Teknikens roll	
Vad är brottsligt på nätet?.....	25
En oövevakad kontaktyta.....	28
Manipulativa kontakter.....	29
Hur upptäcks sexuell exploatering?	
Varningssignaler	37
Hur frågar man?.....	38
Hur hanterar man svaret?.....	44
Hur går man vidare?.....	46
Hjälp barn och unga att förstå och skilja ut.....	52
Länkar	59
Källor.....	61

Med *barn* menar vi personer under 18 år. När vi skriver *unga* menar vi personer upp till 25 år.

De hänvisningar till olika studier som görs i vägledningen hittar du i källförteckningen på sid 61. I vägledningen ges exempel på vad som är brottsligt. För exakta skrivningar om vad som är olagligt eller rättspraxis hänvisas till gällande lagtext och juridisk rådgivning.

Till dig som jobbar med barn och unga

Sexuell exploatering av barn och unga är inte en ny problematik, men det är först under de senaste åren som vi börjat förstå vidden av den. Exploateringen har också fått nya uttryck och arenor i takt med teknikens framfart.

En tredjedel av alla i år nio blev under ett år utsatta för minst en sexuell kontakt, huvudsakligen via nätet, från någon de trodde eller visste var vuxen. I en annan studie uppgav 1,5 procent av eleverna i år 3 på gymnasiet att de någon gång har fått något för en sexuell handling eller att de själva erbjudit sex mot ersättning. Det är ungefär en i var tredje klass.

Det är viktigt att vi är öppna för att sexuell exploatering förekommer. Att vi är uppmärksamma, frågar, lyssnar och hjälper barn och unga att berätta är avgörande för att de ska få hjälp. Barn och unga som blivit utsatta berättar sällan självmant även om de har ett stort behov av att prata med någon.

Samtidigt kan det kännas svårt att prata med barn och unga om sexuell exploatering. Man kan ha svårt för att hitta rätt ord och oroa sig för att säga fel saker. Därför har vi på Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Ungdomsstyrelsen tagit fram den här vägledningen i samarbete med experter på området. Här beskrivs vad sexuell exploatering är och hur du kan upptäcka den. Vi har också samlat ihop en hel del tips kring hur du kan ställa frågor till unga och hur du hanterar deras svar.

Detta är inte ett facit, det finns såklart många sätt att få kontakt. Det allra viktigaste inte är exakt *hur* du frågar utan *att* du frågar.

Bra att tänka på i korthet

- Om du misstänker att ett barn eller en ung person är utsatt för sexuell exploatering, fråga honom eller henne om det. Det är viktigare att våga fråga än att fråga på precis rätt sätt.
- Respektera den unga personens egen vilja och önskemål så långt det är möjligt, men se till att den unge får hjälp och att exploateringen avbryts.
- Tänk efter vad som är ditt ansvar. Vad är din uppgift och vad är andras?
- Var tydlig inför den unge med din roll och vad du kommer att göra med den information du får.
- Fråga inte ut barnet eller den unge om detaljer. Gäller det ett brott är det polisens uppgift att utreda exakt vad som har hänt.
- Om du misstänker att ett barn under 18 år far illa – gör en anmälan till socialtjänsten. Du kan ringa anonymt om du är osäker på hur du ska agera.
- Följ upp! Har barnet eller ungdomen fått det skydd och den hjälp han eller hon behöver i den akuta situationen?

VAD ÄR SEXUELL EXPLOATERING?

Sexuell exploatering är ett vitt begrepp. Ofta innebär det att ett fysiskt sexuellt övergrepp har skett, men inte alltid. Det kan handla om övergreppsbilder av små barn som cirkulerar på nätet. Men det kan också vara bilder som tas i skolans omklädningsrum och som sedan sprids bland kompisar, något som många inte ens vet är ett brott. Det händer också att unga skickar sexuella bilder på sig själva till sina partners som sedan sprider dem vidare, vilket inte var avsikten. På så vis kan en från början frivillig exponering leda till sexuell exploatering. Vidare kan unga, ibland via nätet, övertalas och manipuleras till sexuella handlingar, ibland mot någon typ av ersättning. I huvudsak kan sexuell exploatering delas i tre områden:

- Sexuell exploatering mot ersättning (barnprostitution).
- Övergreppsbilder och andra sexuella bilder (barnpornografi).
- Handel med barn och unga för sexuella ändamål.

OBS! Vad som är sexuell exploatering kan ibland diskuteras, det finns gråzoner. Samtidigt är det förstås alltid rätt att hjälpa och stötta barn och unga som känner sig kränkta, eller om man själv är orolig.

Sexuell exploatering mot ersättning

Sexuell exploatering mot ersättning kan ske genom ett fysiskt möte. Det kan också ske på nätet, genom att den unge poserar eller utför en annan sexuell handling framför en webbkamera. Kontakten mellan offer

och gärningsman tas ofta på nätet eller med mobiltelefon. Kontakten kan också tas genom vänner och bekanta, på fester, i krogmiljö eller ute på stan.

TÄNK PÅ Begreppet barnprostitution ska användas med viss försiktighet. Anledningen är att det kan leda tankarna till en organiserad verksamhet med ett stort antal kunder, men så är det sällan. Många unga har bara sålt sex vid enstaka tillfällen och använder inte själva ordet prostitution för att beskriva sina erfarenheter.

INTE BARA PENGAR SOM ERSÄTTNING

Den ersättning som unga får kan vara pengar men många gånger handlar det om andra typer av ersättning. Till exempel kan män som köper ut alkohol till unga begära sex i utbyte. Unga kan även bli bjudna på fest med fri alkohol för att sedan förväntas ställa upp på sex utan att det ens har uttalats. Ersättningen kan också vara presenter, bilskjuts eller laddning av mobilens kontantkort. Det händer också att unga som blir utslängda hemifrån har sex i utbyte mot mat och tak över huvudet.

OBS! Sexuell exploatering mot ersättning innebär ofta, men inte alltid, att ett sexuellt övergrepp har skett. Det finns unga som säljer sex via nätet och som inte skulle anse att de har utsatts för något sexuellt övergrepp eftersom de inte haft fysisk kontakt med någon. Unga som själva har tagit initiativ till att sälja sex mot ersättning ser överhuvudtaget sällan det som har inträffat som ett övergrepp.

TÄNK PÅ När missbruk eller psykiska problem uppmärksammas kan det faktum att den unga personen också säljer sex hamna i bakgrunden. Den unges sexuella agerande ses bara som ytterligare ett problematiskt beteende. Att det handlar om en ung person som har blivit utsatt för sexuell exploatering uppmärksammas inte.

POJKARSÄLJER OCKSÅ SEX

När man talar om barn och unga som säljer sex ser många framför sig en ung flicka som säljer sex till en man. Det är en skev bild. Studier visar att det är en högre andel pojkar än flickor som erbjudit eller fått ersättning för en sexuell handling. Att pojkar säljer sex i högre grad än flickor är ett dolt problem. De flesta som köper sex mot någon form av ersättning är män men det finns också kvinnor som köper sex, mest av pojkar.

OBS! En ung person som säljer sex gör det inte alltid i enlighet med sin sexuella läggning. Till exempel är det inte alls säkert att en pojke som säljer sex till män definierar sig själv som homosexuell.

VAD SÄGER LAGEN?

Att köpa en sexuell handling av ett barn som inte fyllt 18 år är brottsligt (6 kap. 9 § brottsbalken). Det gäller köp av sexuella tjänster där pengar eller annan ersättning ges till den unge.

Att ha samlag med ett barn som är under 15 år betecknas som våldtäkt mot barn (6 kap. 4 § brottsbalken). Den som sexuellt berör ett barn som är under 15 år eller förmår barnet att medverka i någon sexuell handling kan dömas för sexuellt ofredande (6 kap. 10 § brottsbalken).

Övergreppsbilder och andra sexuella bilder

Barnpornografi är bilder och filmer som skildrar personer under 18 år på ett sexuellt sätt. Det kan handla om bilder som skildrar fysiska övergrepp men också om nakenbilder eller bilder på ett barns könsorgan som framställs för sexuella ändamål.

IBLAND ÄR BARN INTE MEDVETNA OM VAD SOM SKER

När övergreppsbilder och andra sexuella bilder av barn produceras är barnet inte alltid medvetet om vad som sker. Förövaren kan vara en förälder eller någon annan närstående som tar bilder av barnet från spädbarns ålder. Bilderna säljs ofta till andra eller så byter förövarna bilder med varandra. Det finns exempel där förövare har utfört övergrepp på egna eller andras barn i syfte att producera bilder för att på så sätt få tillgång till andra. Polisen arbetar med att identifiera nätverk på nätet där man byter, köper och säljer bilder. Dessa nätverk har ofta internationell spridning. Det är till största del män som begår dessa övergrepp och som ingår i nätverken.

BARN OCH UNGA KAN ÖVERTALAS

Bilder och filmer kan komma till på olika sätt. Ett barn eller en ung person kan kontaktas via en chatsida på nätet. Där kan han eller hon övertalas till att klä av sig framför en webbkamera och posera eller onanera, ibland mot någon form av ersättning. Bilder och filmer kan sedan sparas och spridas på nätet. I sådana här fall känner sig de utsatta ofta som medskyldiga. De kan känna skuld för att de själva har varit delaktiga och känt sexuell lust. Därför håller de ofta tyst om vad de varit med om. Förövaren kan vara en pedofil som är ute efter bilder och filmer av barn som inte kommit i puberteten, men förövaren kan också vara intresserad av äldre ungdomar.

Erik spelar ofta datorspel. Det kostar pengar och Erik betalar via kontantkortet i mobilen. En dag säger hans föräldrar att han inte får mer pengar till mobilen. Samma dag får han, via en hemsida, kontakt med en person som kallar sig för Striker och som säger att det finns sätt att skaffa pengar.

Erik ger Striker sitt mobilnummer och två timmar senare ringer en man. Han frågar hur gammal Erik är, hur lång han är och om Erik har en webbkamera. Sedan säger han att Erik ska få 100 kronor om han tar en bild på sig själv och mejlar den. Han förklarar att han jobbar på en reklambyrå och att de söker unga killar för en reklamkampanj. Otroligt lättförtjänta pengar tycker Erik och gör vad mannen har bett om.

Några dagar senare ringer mannen igen och erbjuder Erik 300 kronor för en bild där Erik bara har kalsonger på sig. Mannen förklarar detta med att reklamen som ska göras är för ett resebolag och att de därför måste se hur Erik ser ut i badbyxor. Erik tar bilden, mejlar iväg den och fortsätter sedan med spelandet. Redan efter en halvtimme blir han störd av att mobilen piper till på nytt. Han har fått ett sms där det står att han ska få 1 000 kronor insatta på sitt kontantkort om han tar ett antal bilder på sig själv naken. För de pengarna kan Erik spela datorspel i flera veckor.

SEXUELL MOBBNING BLAND UNGA

Även unga personer kan göra sig skyldiga till barnpornografibrott när de lägger ut sexuella bilder eller filmer av andra unga på nätet, det är straffbart från 15 års ålder. Att sprida sexuella filmer och bilder är en ibland en typ av mobbning.

Någon som blivit dumpad kan hämnas genom att sprida nakenbilder på sin före detta partner, på nätet och via mobilen. Det kan också vara att en bild tas i skolans omklädningsrum som sedan sprids eller att sexuella förslag skickas via sms. Ibland kan den här typen av mobbning ske utan att de involverade fullt ut förstår konsekvenserna eller vet att det är brottsligt. Vetskapen om att sexuella bilder av en själv cirkulerar i skolan och på nätet kan vara väldigt svår att hantera.

En del unga lägger ut bilder av sig själva på internet utan någon särskild sexuell avsikt. När bilderna väl är utlagda kan vem som helst duplicera och manipulera dem. På så vis kan till synes harmlösa bilder hamna i en miljö, exempelvis på porrsidor, där personen uppfattas på ett helt annat sätt än vad som avsågs från början.

VAD SÄGER LAGEN?

Barnpornografibrott regleras i 16 kap. 10 a § brottsbalken. Brottet innebär att det är olagligt att skildra barn i pornografiska bilder, liksom att inneha och sprida sådana bilder. Det är också olagligt att förmedla kontakter mellan köpare och säljare.

Med barn avses personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden eller omständigheterna kring den, är under 18 år.

Charlotte har gjort slut med sin pojkvän Jonas, som inte vill acceptera detta. Han skickar bedjande och så småningom sura sms och mail till henne. En dag får Charlotte ett sms från Jonas där det står att hon ska gå in på en viss hemsida och klicka på länken x-girlfriends, vilket hon gör. Där finns ett antal länkar, bland annat en som heter Horan Charlotte.

Hon klickar på länken med en klump i halsen och kommer till ett antal bilder på henne när hon är naken och i olika sexuella situationer. Under bilderna står hennes för- och efternamn, vilken skola hon går i och hennes mobilnummer. Samtidigt piper hennes mobil till, hon har fått ett meddelande från ett nummer hon inte känner igen. Där står: Hur mycket tar du för en avsugning?

Handel med barn och unga för sexuella ändamål

Genom Lukas Moodyssons film Lilja 4-ever fick de barn som utnyttjas i människohandel för sexuella ändamål ett ansikte. Filmen bygger på en verklig händelse. En ung flicka begår självmord efter att ha lurats till Sverige i hopp om arbete och istället tvingats in i prostitution där hon gång på gång utsätts för grova sexuella övergrepp.

Människohandel med barn och unga kallas också trafficking. Det innebär att någon/några tar kontroll över den unge i syfte att utnyttja honom eller henne i prostitution eller på något annat sätt, exempelvis som arbetskraft eller i brottslig verksamhet.

VISSTE DU Människohandel är i dag den snabbast växande inkomstkällan för den organiserade brottsligheten. Europol uppskattar att cirka 120 000 kvinnor och barn årligen förs in i Europa för att utnyttjas sexuellt.

Människohandel kan pågå såväl mellan länder som inom ett lands gränser. I Sverige finns ett fall där några män som drev illegala spelklubbar sökte upp ett antal flickor som var placerade i ett ungdomsboende. Flickorna rekryterades och övertalades av männen att följa med till spelklubbarna där de utnyttjades sexuellt mot ersättning.

Det finns också fall där tonårsflickor från bland annat Östeuropa luras eller övertalas att åka till Sverige i tron att de ska få jobba på restaurang eller som au pair. Istället tvingas de till prostitution. En del unga vet att de kommer att utnyttjas på olika sätt men blir lurade när det gäller de verkliga villkoren, levnadsförhållandena och det ekonomiska upplägget.

För det mesta behövs inget tvång. Det räcker med att förövarna utnyttjar offrets hjälplöshet och utsatthet när han eller hon väl befinner sig i Sverige. De unga är ofta starkt knutna till människohandlarna och har många gånger ett lågt förtroende för myndigheter.

OBS! Av dem som möter unga som är utsatta för människohandel krävs stor lyhördhet och en så trygg situation som möjligt. Det är viktigt för att skapa förtroende och underlätta för den unge att berätta. Det är också viktigt att den unge får skydd då gärningsmännen kan försöka återta kontrollen.

UNICEF har tillsammans med Socialstyrelsen tagit fram skriften *Kan det vara människohandel?* Den ger kortfattad information till myndigheter och andra som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel (2008). Skriften är gratis och kan beställas från Socialstyrelsen eller UNICEF.

VAD SÄGER LAGEN?

Människohandel är alltid ett brott (4 kap.1a § brottsbalken). När det gäller vuxna, unga över 18 år, krävs att någon form av otillbörligt medel som tvång eller hot har använts för att det ska vara fråga om människohandel. I lagtexten finns en mer detaljerad beskrivning.

Koppleri och grovt koppleri är brottsligt (6 kap. 12 § brottsbalken). Det innefattar den som utnyttjar att någon annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och/eller den som upplåter en lägenhet som används för sexuella förbindelser mot ersättning.

TEKNIKENS ROLL

Så gott som alla unga i Sverige har tillgång till en dator. På nätet gör unga läxor, utövar fritidsintressen, spelar spel med mera. Via mobiler, bloggar och chattar umgås de med vänner. Till ungdomstiden hör ett sexuellt identitetssökande och nätet innebär att det är mycket lättare än förr att söka information om sex och skapa nya relationer. Även om sexuell exploatering är olagligt är det naturligtvis inte olagligt när unga har sexuella kontakter med varandra. Det är naturligt att unga testar gränser och är sökande i sin sexuella identitet, även på nätet. Det kan vara lättare att prata om sex i skydd av anonymiteten på nätet, vilket också kan underlätta sexuella möten i det verkliga livet.

Att berätta för unga att nätet är farligt är inte så meningsfullt, det vore ungefär samma sak som att säga att det är farligt att gå utanför ytterdörren. Vad som är viktigt är att vi vuxna pratar med unga om vad de gör på nätet och vilka de har kontakt med.

Internet och mobiler gör att bilder sprids snabbt och kan bli tillgängliga över hela världen. Digitalkameror, mobilkameror och webbkameror har gjort att vem som helst kan lägga ut information och bilder på internet. Även om övergrepp och kränkningar avslöjas kommer materialet alltid att finnas kvar.

Vad är brottsligt på nätet?

Ett nytt brott har lagts till i brottsbalken – kontakt med barn i sexuellt syfte. Det kom till för att nätet har skapat nya möjligheter till kontakter

mellan människor. Dock syftar den nya lagen till att förhindra sexuella övergrepp vid fysiska möten med barn, inte de övergrepp som begås på nätet.

Vid övergrepp på nätet kan olika brott bli aktuella beroende på hur kontakten har sett ut. Det kan handla om brott som sexuellt ofredande, olaga tvång, olaga hot, ofredande, förolämpning, förtal, barnpornografibrott, köp av sexuell handling av barn med mera.

Ett exempel är brottet utnyttjande av barn för sexuell posering som innebär att det är brottsligt för en vuxen att till exempel få ett barn att klä av sig eller på annat sätt sexuellt posera framför en webbkamera.

Det kan även vara ett brott mot personuppgiftslagen när bilder läggs ut på nätet utan samtycke. Personuppgiftslagen innehåller regler som ska skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. Foton där personer kan identifieras betraktas normalt som personuppgifter även om inga namn nämns.

OBS! Enkelt kan sägas att det som är brottsligt utanför nätet även är det på nätet.

VAD SÄGER LAGEN?

Utnyttjande av barn under 15 år för sexuell posering är brottsligt (6 kap. 8 § brottsbalken). Är den unge 15–18 år krävs att poseringen skadar barnets hälsa och utveckling till exempel att den skett mot ersättning.

Kontakt med barn i sexuellt syfte är ett brott sedan 1 juli 2009 (6 kap. 10 a § brottsbalken). Brottet innebär att det är straffbart att stämma träff med ett barn under 15 år om syftet är att begå ett sexuellt övergrepp. För att kunna straffas ska den vuxne göra något konkret för att brottet ska ske, till exempel köpa en tågbiljett eller boka ett hotellrum.

En obehövad kontaktyta

Utvecklingen av interaktiva medier har skapat en ny och ofta obehövad kontaktyta mellan unga och vuxna. I en studie uppgav nästan en tredjedel av alla niondeklassare att de under det senaste året hade utsatts för någon form av sexuell kontakt huvudsakligen via nätet från någon de trodde eller visste var vuxen. En större andel flickor än pojkar uppgav att de utsatts för detta, även om nästan var femte pojke drabbats.

Brottsförebyggande rådet har gått igenom polisanmälda händelser där gärningsmän varit i kontakt med barn och unga via nätet. Det visar sig att de tre vanligaste inslagen vid kontakterna var att gärningsmannen:

- ställt sexuella frågor, gjort sexuellt kränkande uttalanden eller på annat sätt inlett ett sexuellt samtal med den unge.
- försökt förmå eller förmått den unge att, helt eller delvis avklädd, visa upp sig framför en webbkamera.
- blottat sig via en webbkamera.

De sexuella kontakterna kunde handla om frågor som *vad har du på dig?* och *vill du lära dig mer om sex?* Även grövre frågor förekom samt beskrivningar av sexuella fantasier där barnet ingick. Barnet kunde också övertalas till att slå på webbkameran och då konfronteras med att gärningsmannen blottar sig eller onanerar. Det fanns även fall där gärningsmän hotat barn och unga med att lägga ut bilder på nätet om de inte skickade grövre bilder eller utförde sexuella handlingar framför webbkameran.

OBS! Eftersom det är så pass vanligt att unga blir utsatta för sexuella närmanden från vuxna på nätet så finns risken att unga inte upplever det som särskilt konstigt. Till exempel upplever nog de flesta att det skulle vara mycket mer obehagligt om en vuxen gjorde ett närmande på ett fik. För många unga är nätet en gränsöverskridande miljö där inte samma normer gäller som i det verkliga livet.

Manipulativa kontakter

En del vuxna ljuger om sin ålder på nätet. Ibland är de heller inte öppna med att de har sexuella avsikter. Istället börjar de med att utveckla en relation till sina offer, till exempel via en chattsida på nätet. Ofta är förövaren duktig på att uttrycka intresse och förståelse för den unga personens liv och problem. Efter ett tag upplevs den vuxne inte längre som en främling utan som en väldigt nära vän som den unge också kan bli förälskad i. När ett möte så småningom görs upp är den unge ibland, men inte alltid, medveten om att det kommer att innebära sex.

Det här är en process som ibland kallas sexuell grooming. Den syftar till att bryta ner offrets motstånd genom att skapa en känsla av delaktighet. På så vis minskar sannolikheten för att den unge ska berätta för någon om vad som hänt.

Grooming är inget nytt fenomen som enbart är knutet till internet, men på många sätt underlättar nätet processen. Bland annat för att det är en arena där man kan vara anonym och presentera en vilseledande bild av sig själv. Samtidigt är det också en arena där man lätt kan bli intim och personlig och där det ofta förekommer ett sexualiserat språk.

Julia 14 år, träffar Tomas 32 år, på nätet samtidigt som hennes föräldrar håller på att skiljas och hon precis har bytt skola. Han berättar saker som: ”Jag hade det också svårt under en period när jag var i din ålder, jag blev mobbad”. Och ”Du verkar så vuxen för din ålder jag tror aldrig jag har pratat med någon som förstår mig så bra som du”. Tomas ber Julia skicka bilder på sig själv. Det gör hon gärna, även några semesterbilder där hon bara har bikini.

Efter någon månad börjar Tomas prata med Julia om sin rädsla för sex. Han övertygar henne om att hon är den enda som kan hjälpa honom. De gör upp om att ses efter ytterligare en tid. När de träffas övertalar Tomas Julia att ligga med honom. När Julia ångrar sig och vill avbryta våldtar han henne och säger sedan att det som hänt är hennes fel.

Det finns en föreställning om att den typiska internetförövaren är en äldre man. Man ser ofta ”den fula gubben” framför sig, en pedofil som letar upp små barn och ljuger om sin ålder och sina motiv. Så kan det förstås vara, men förövaren kan också vara en tonåring eller en ung vuxen som är öppen med vad han eller hon är ute efter. Brotts-offret är inte heller alltid ett litet barn. Det är faktiskt betydligt vanligare att brottsoffret är en tonåring.

MÅNGA UNGA ÄR MEDVETNA OM RISKERNA

Det är oroväckande att så många unga blir utsatta för sexuella kontakter. Samtidigt hanterar de allra flesta barn och ungdomar det på ett bra sätt. De allra flesta löper inte någon större risk för att bli utsatta för sexualbrott utanför nätet.

Unga är själva rätt medvetna om vilka riskerna är och de vidtar ofta försiktighetsåtgärder. De är ofta uppmärksamma på hur kontakten talar och om vad. Vidare ställer de kontrollfrågor, kollar mobilnummer och använder webbkameran för att kolla att personen är den han eller hon utger sig för. Det händer också att unga varnar varandra för obehagliga chattare. De flesta unga ger inte ut kontaktuppgifter och träffar inte heller sina kontakter utanför nätet.

OBS! Unga berättar också att de gör undantag från dessa regler genom ett medvetet risktagande. Det gäller särskilt barn och unga som känner sig ensamma och av olika skäl är i behov av att bli sedda. Om de sedan råkar illa ut så tycker de ofta att det är deras eget fel. Även om de är medvetna om att de blivit lurade känner de skam och skuld och kan därför ofta hålla tyst om vad de varit med om.

HUR UPPTÄCKS SEXUELL EXPLOATERING?

Att man som vuxen frågar och pratar med barn är helt avgörande för att de som är utsatta ska få hjälp. Sexuellt exploaterade barn och unga berättar nämligen sällan självmant vad de har varit med om. Det kan bero på att den som blivit utsatt:

- känner skuld och skam för det som hänt.
- inte upplever utsattheten som ett problem.
- känner omsorg om personen som har gjort honom eller henne illa.
- är rädd för att anhöriga ska bli ledsna och oroliga.
- kan vara traumatiserad och bara minnas delar av det som har hänt.
- är hotad av förövaren och tror inte att det finns något skydd att få.
- tror att han eller hon är ensam i världen om att uppleva detta.
- tror inte att något kommer bli bättre genom att berätta.
- är rädd för att bli omhändertagen av socialtjänsten.

Unga hbt-personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner) kan ha extra svårt att berätta eftersom de kan känna sig rädda för att mötas av fördomar. Rädslan, skammen och skulden är inte bara kopplade till den sexuella förnedringen och övergreppet utan även till den sexuella läggningen. För pojkar kan det vara särskilt svårt att berätta om övergrepp och sexuell förnedring då rådande könsnormer inte betraktar män som offer utan som förövare.

Unga med någon form av funktionsnedsättning kan vara vana vid att andra tar i deras kroppar eller fattar beslut över deras huvuden. De kan därför ha svårt att lita på sin egen känsla och våga berätta att de har

Jag var
ju med
på det...

utsatts för övergrepp eller exploatering. En funktionsnedsättning, som är fysisk eller psykisk, kan också leda till bristande självkänsla som innebär en större sårbarhet för sexuell exploatering. Personer med sociala funktionsnedsättningar kan lättare utsättas för manipulationer.

**TÄNK
PÅ**

Barn och unga är ofta oroliga för hur den som de berättar för kommer att reagera. De kan låta bli att berätta på grund av rädsla för att inte bli trodda eller rädsla för att den som får veta kommer att bli arg, tycka att det som hänt är den unges fel eller bli äcklad av honom eller henne. Många förmår inte berätta "det värsta" förrän efter att de byggt upp en tillit och känner att omvärlden förmår ta emot.

**TÄNK
PÅ**

Även om sexuellt exploaterade barn och unga är brottsoffer så är det inte säkert att de upplever det så själva. I många fall tycker de att de har varit delaktiga och tar på sig skulden för det som hänt. Den unge kan ha känt en sexuell spänning eller upphetsning. Ibland har den unge blivit kär i förövaren eller aktivt sökt sexuella kontakter på nätet.

DU BEHÖVER INTE VARA SÄKER FÖR ATT FRÅGA

Om du misstänker att ett barn eller en ung person är utsatt för sexuell exploatering är det alltid rätt att prata med honom eller henne. Du kan såklart ha fel, men det är inte hela världen. Påminn dig om att du inte frågar för att du vill något illa utan för att du bryr dig och är orolig.

Jag tycker att folk borde fråga mer. Bara för att man inte tar upp det själv betyder det inte att man inte vill prata om det. Det kanske inte räcker att man frågar en gång. Man kanske måste fråga fem gånger, men egentligen vill man inget hellre än att prata om det. Man vill ju inte vara jobbig och så, men frågar någon många gånger så vet man ju att de verkligen menar det. Och säg inte: "Du får säga till om du vill prata om det." För man säger inte till. Jag har aldrig gjort det, även om jag har velat.

"Carro" (Grände 2007)

Sami är 14 år och bor i en liten svensk stad. Han har börjat fundera över om han är bög, vilket han i och för sig inte skulle tycka var något större problem. Samtidigt har han ingen lust att skrika ut det över hela världen innan han är säker. Han börjar därför använda olika chattsidor för att få kontakt med killar i andra städer. Med vissa av killarna börjar samtalen handla mer och mer om sex. Sami gillar sexkontakterna och börjar kunna slappna av. Risken att någon i hans hemstad ska känna igen just honom är inte så stor. Samtidigt börjar han längta efter att ha sex med en kille på riktigt.

En av killarna som Sami haft kontakt med kallar sig Jonatan. Han har tjatat ganska länge om att de borde ses och Sami bestämmer sig för att åka och hälsa på. Till sina föräldrar säger han att han ska sova hos en kompis. När han går av tåget dunkar hjärtat. Mot honom på perrongen kommer någon och frågar om han heter Sami. Det är inte en kille på 16 år som Jonatan sagt att han är utan en man i 40-årsåldern.

Sami funderar på att vända, men nu har han ju åkt hela vägen och när ska han få chansen igen? Han bestämmer sig för att följa med Jonatan hem. Han säger att de i alla fall kan äta pizza och prata så får de se sedan.

Varningssignaler

Vissa barn som har blivit utsatta för sexuell exploatering visar inga tydliga tecken på att må dåligt, och om det finns tecken så är de ofta rätt svåra att tolka. Den unge kan visa oro och sorgsenhet, dra sig undan, byta kompisar och verka arg i allmänhet. Sådana här tecken kan förstås ha många olika orsaker. Det viktiga är att du är öppen för att det kan vara sexuell exploatering och att du har med dig det när du pratar med den unge. Särskilt uppmärksam bör du vara när du möter barn och unga som:

- tar sexuella risker, har ett sexualiserat beteende och är sexuellt utagerande.
- kommer från familjer med missbruksproblematik eller som själva har missbruksproblem. Alkohol och droger kan vara en väg in i att ha sex mot ersättning.
- är ensamma och har dåliga kontakter med vuxna.
- upplever familjens ekonomi som dålig.
- är på rymmen eller har blivit utkastade hemifrån. I denna utsatta situation kan unga byta till sig mat och en plats att sova mot sexuella handlingar.
- har tillgång till pengar på ett sätt de inte haft förut.
- är i extra stort behov av att få sexuell bekräftelse. Det gäller särskilt unga som börjar förstå att de är homosexuella, bisexuella eller transpersoner. I processen med att ”komma ut” kan de vara särskilt sårbara.
- visar tecken på posttraumatiskt stressyndrom, till exempel återupplever händelser, undviker tankar som förknippas med traumat och som har sömnsvärigheter.

OBS! Samtidigt som det är viktigt att se riskfaktorer är det också av största vikt att bära med sig att många barn och ungdomar som har utsatts för sexuell exploatering inte visar någonting utåt.

VARNINGSSIGNALER – MÄNNISKOHANDEL

När det gäller att identifiera barn och unga som blir utsatta för människohandel så kan man vara extra uppmärksam ifall:

- barnet kommer till Sverige ensamt eller i en grupp med andra barn eller tillsammans med någon som uppges vara släkting.
- barnets uppgivna ålder inte verkar stämma.
- flera barn som kommer till Sverige uppger samma historia
- barnet är borta mycket från sitt boende.
- barnet har lämnat boendet utan förklaring.
- någon har hämtat barnet från boendet och uppgett släktskap eller visat intyg från förälder/föräldrar.
- en anhörig för barnets talan.

Barn som blir utsatta för människohandel ger ofta inlärd svar på frågor om namn, ålder, nationalitet, språk och anledningen till vistelsen i Sverige. Det ingår i förövernans strategi att binda den unge till sig. Den unge kommer inte att ge andra svar på dessa frågor förrän han eller hon befinner sig i en trygg situation och är säker på att de vuxna i omgivningen går att lita på.

Hur frågar man?

Att prata om sex i stort, utan att moralisera och undervisa, kan vara ett bra sätt att starta ett samtal om sexuell exploatering. Tips kan vara att:

- fråga om barnet eller den unga personen har sex, när och varför.
- fråga om positiva och negativa erfarenheter och hur det känns i sexuella situationer och relationer.
- diskutera vad ömsesidighet betyder och hur det kan kännas när det finns, respektive inte finns, i en relation.
- lyssna på den unga personens egna tankar och upplevelser och låt samtalet styras av det.

TIPS! Barn och unga berättar nästan aldrig det mottagaren inte är känslomässigt eller mentalt beredd på att höra. Det kan därför vara bra att förbereda sig genom att fundera över sina egna föreställningar, fördomar och känslor kring såväl sexuell exploatering som sexualitet i stort. En bra idé kan vara att träna, antingen själv eller med kollegor, för att hitta ord och förhållningssätt som känns bekväma i samtal om sex.

TIPS! När man pratar med en ung person om sexualitet, relationer och sexuell utsatthet är det viktigt att inte förutsätta att han eller hon är heterosexuell. Ställ öppna frågor som *har du sex med killar eller tjejer eller både och?* Det kan också vara viktigt att ställa frågan *blir du förälskad i eller attraherad av killar, tjejer eller både och?*

Jag brukar väcka frågan, alltså vara särskilt noga med att väcka frågan när det gäller killar för jag tycker att ofta så pratar man så himla mycket om sexualitet med tjejer men så glömmar man bort killar som knullar runt, dom är players och de är jättehäftiga liksom. Jag tycker att det är viktigt att ta upp det med dom också. Det behöver man aldrig tänka på med tjejer för det kommer liksom alltid upp i något sammanhang, det sitter liksom i den här arsenalen med frågor som man tar fram när man pratar, men med killar så får man tänka på att man ska fråga om det.

Karin, fältarbetare (Abelsson & Hulusjö 2008)

UNDVIK SVÅRA ORD

Få unga skulle svara ja på frågan om de har prostituerat sig, fler skulle svara ja på frågan om de någon gång har fått något för sex. Få unga skulle svara ja på frågan om de har exploaterats i barnpornografi, fler skulle svara ja på frågan om de någon gång funnits med i sexuella bilder eller filmer.

TIPS! Använd gärna ord som den unge själv använder för att undvika en tillrättavisande känsla. Få unga använder ord som till exempel samlag, vagina och könsorgan.

BARA FRÅGA!

Om man har vetskap eller misstankar om att en ung person är utsatt för sexuell exploatering är det viktigt att vara tydlig med vad man är orolig över. Man bör ställa direkta frågor, till exempel:

Jag är orolig för att du ska ha (vad man är orolig över)?

Har det hänt någon gång att du har fått något för att ha sex?

Om det handlar om en ung person som har missbruksproblem och som därmed kan anses befinna sig i en riskzon för sexuell exploatering kan en ingång vara:

Hur får du pengar till alkohol/droger?

Händer det att du får alkohol/droger av någon annan?

Händer det att någon som ger dig alkohol/droger vill ha eller kräver att få sex i utbyte?

Sexuella övergrepp och sexuell exploatering hänger ofta ihop. När sexuella övergrepp misstänks eller upptäcks är det viktigt att också ställa frågor om sexuell exploatering.

Har du varit med om att ha fotats eller filmats, exempelvis med webbkamera?

Har det varit flera personer inblandade?

Har du fått någon form av ersättning för de sexuella handlingarna?

”Det är ju svåra ämnen. Men alltså det är ju ungdomarna som lärt mig att jag måste, det kan jag ju lugnt säga. När jag började träffa de första ungdomarna så satt jag där och tänkte: hur ska jag göra det här? Jag fattade ju att något sådant förekom, men jag höll på att slå knut på mig själv för att ställa frågan utan att ställa den. När man väl fått igång samtalet och kunnat börja prata med en ung person då kan jag fråga: hur skulle jag ha sagt då? Och alla säger konsekvent – Men fråga mig bara!”

Mats, psykolog inom narkomanvården (Abelsson & Hulusjö 2008)

TIPS! Du behöver inte bara ställa frågor om sexuell exploatering till unga som du misstänker är utsatta. Frågor om sexuell exploatering kan ingå i de frågebatterier och standardiserade intervjumallar som du alltid använder i mötet med unga.

FRÅGOR KRING INTERNETANVÄNDNING

Vuxna kan känna sig främmande för ungas sexualitet i dag. Den revolution som internet har medfört innebär att många känner sig handfallna och okunniga. Men även om man inte har så stor erfarenhet av bloggar och chattande är det viktigt att man intresserar sig och visar

att man bryr sig genom att ställa frågor. För att skaffa dig grundläggande kunskap om olika sajter och funktioner kan du också fråga andra vuxna som kanske har bättre koll än vad du har. Ett tips är också att besöka populära sajter.

Vid individuella samtal med barn och unga kan öppet ställda frågor kring internetanvändning leda över till mer känsliga frågor. Tänk bara på att inte var fördömande och moraliserande. Fråga för att du är intresserad och bryr dig.

Vilka sidor brukar du vara inne på?

Har du kompisar på internet? Hur brukar ni få kontakt?

Har du lärt känna någon via internet som du inte kände innan? Berätta!

Har du pratat i telefon med eller träffat någon i verkligheten som du fått kontakt med på nätet?
Hur gick det till? Känner ni varandra idag?

Har du haft sex med någon du har träffat på nätet?
Hur gick det till? Hur kändes det?

Brukar du lägga ut bilder på dig själv på nätet?

Har du lagt ut bilder på någon annan?

Har någon annan lagt ut bilder på dig? I vilket sammanhang? Hur kändes det?

HAR DU VARIT
MED OM ATT...?

Jo, jag tänkte fråga
dig om en sak...

Om du träffar
någon på nätet...

JAG ÄR OROLIG
FÖR ATT DU
SKA HA...

Har du lagt
ut bilder
när du...

Har du varit med om att någon har utgett sig för att vara någon de egentligen inte är?

Många har varit med om obehagliga saker på internet som till exempel att någon har skickat konstiga bilder, skrivit om sexuella saker eller gjort något annat som inte har känts bra. Har du varit med om det?

Vad var det som hände? Berättade du för någon? Vet du att man kan blockera och anmäla personer som har gjort obehagliga saker?

OBS! Det finns många sätt att ställa frågor kring sexuell exploatering. Det viktiga är att man vågar fråga!

Hur hanterar man svaret?

När man väl ställt frågan och fått ett jakande svar är det viktigt att ha den unga personens upplevelse i fokus.

- Lyssna in berättelsen.
- Fokusera inte på vad den unga personen har gjort utan på hans eller hennes upplevelser och känslor.
- Ställ följdfrågor och använd de ord som den unge väljer för att beskriva det som hänt.
- Respektera om den unge säger nej eller sätter gränser för vad samtalet ska handla om. Lyssna på hans eller hennes egna önskemål om hur samtalet ska se ut.
- Omformulera eller ifrågasätt inte den unga personens upplevelser. Kategorisera inte hans eller hennes erfarenheter utifrån din egen förståelse.
- Det är viktigt att berätta för den unge hur du kommer att gå vidare med det som du har fått veta.

MORALISERA INTE

Var noga med att inte ställa frågor som kan upplevas som skuldbeläggande eller moraliserande. Ibland kan man i bästa välmening förmedla skuld genom att till exempel fokusera på personens alkoholkonsumtion, riskbeteende eller varför den unge har gjort det den har gjort, i stället för på de brott hon eller han har utsatts för.

UTGÅ INTE FRÅN ATT DET ALLTID HAR FUNNITS ETT TVÅNG

Utgå inte från att personen som får ersättning för sexuella handlingar har blivit tvingad till det. Hon eller han kan uppleva att detta är ett eget val och kan själv vara den som har tagit initiativ till handlingarna. Att utgå från att den unga personen har blivit tvingad kan öka skammen eller känslan av att vara missförstådd. Då kan det bli svårare att få veta vad som hänt och kunna arbeta för en förändring.

VAR FÖRSIKTIG MED ATT VISA EGNA KÄNSLOR

Det är viktigt att inte visa avsky eller förskräckelse över det som den unga personen berättar. Den unge kan då uppleva att man inte står ut med hans eller hennes berättelse eller att avskyn handlar om honom eller henne. Genom att vara medkännande men saklig visar du att du kan ta emot berättelsen.

När man berättar om en våldtäkt vill man inte förklara sig eller bli ifrågasatt. Man vill inte heller ta emot fördomar eller värderingar. Jag vill inte behöva ta emot och bära den andres känslor om det som faktiskt hände mig. Jag vill bli accepterad och respekterad och lyssnad på.

”Emelie” (Grände 2007)

VISA FÖRSTÅELSE OCH GE BERÖM

Acceptera att den unge inte kommer ihåg eller inte kan berätta. Visa att du förstår hur svårt det är att berätta och bekräfta den unge genom att betona hur starkt/modigt/bra det är att kunna säga så mycket som han eller hon har gjort.

GE DEN UNGE KONTROLLEN

Det kan vara bra att fråga om du ska fråga mer eller mindre, om ni ska sitta någon annanstans, var den unge vill att du ska titta när han eller hon berättar. Visa också att du är beredd att höra resten när den unge känner sig redo att berätta. Var beredd att träffa den unge vid något mer tillfälle, boka in ett nytt möte.

HJÄLP UNGA ATT FÖRSTÅ OCH SKILJA UT

Unga som har blivit utsatta för sexuell exploatering vet ofta inte vad som är lagligt och olagligt. Ofta har de heller ingen koll på ifall det som hänt är något som de flesta skulle tycka var okej. Vidare kan de känna sig osäkra på om det som hänt är bra eller dåligt för dem själva. Det är viktigt att kunna ge raka och tydliga svar och förklara med enkla ord när den unge behöver reda ut detta.

Som bilaga längst bak i denna vägledning hittar du ett verktyg utvecklat av Bengt Söderström, psykolog från BUPVasa i Stockholm. Använd gärna detta som inspiration och låna de formuleringar som passar det barn eller den ungdom du arbetar med. Verktöget kan också användas som en faktaöversikt som man kan titta i själv eller tillsammans den unge.

Hur går man vidare?

ANMÄL TILL SOCIALTJÄNSTEN, ÄVEN OM DU INTE ÄR HELT SÄKER

Alla som misstänker att en ung person (under 18 år) är utsatt för sexuell exploatering, bör anmäla det till socialnämnden/socialtjänsten i den kommun där den unge vistas. För de som är anställda vid myndigheter vars verksamhet berör barn och unga (hälso- och sjukvården med flera) finns det en skyldighet att genast göra en anmälan om de i sin verksamhet får kännedom om något som innebär att en ung person kan behöva skydd. Man behöver inte vara säker på sin sak eller ha bevis för att göra en anmälan. Det är sedan socialtjänstens sak att utreda barnets behov av skydd och stöd.

Den som i sitt arbete upptäcker eller misstänker sexuell exploatering är alltid personligen ansvarig för att en anmälan görs. Det utesluter inte att man kan söka stöd hos arbetsledare och kollegor. Innan man anmäler kan man också, utan att uppge barnets namn, rådgöra med socialtjänsten.

Det kan vara bra att se till att det finns tydliga rutiner på arbetsplatsen för hur man ska agera vid misstanke om sexuell exploatering. Läs mer i Socialstyrelsens handbok *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn* (2004).

DET ÄR POLISENS SAK ATT UTREDA BROTT

Om det finns misstanke om att en ung person utsätts för sexuell exploatering så bör en polisanmälan göras. Du behöver inte själv fråga ut den unga personen om detaljer, det är polisens sak att utreda vad som hänt. Hur polisanmälan och rättsprocessen går till och om rätten till brottsskadeersättning kan man läsa mer om på polisens webbplats.

VARTYDLIG

När du möter unga som blivit utsatta för sexuell exploatering är det viktigt att du är tydlig. Berätta att du måste gå vidare med vad du hört. Informera om vad som kommer att hända på ett konkret, tydligt och begripligt sätt. Även om unga kan reagera kraftigt på detta brukar de flesta ändå uppleva det som en lättnad att det som hänt kommer fram och stoppas, särskilt på lång sikt.

DEN UNGE KAN BEHÖVA SKYDD

Det kan finnas personer som hotar unga om de berättar. Hotet kan också vara att sprida bildmaterial och sparade konversationer på nätet. Om man misstänker att en ung person avslöjat något som kan innebära fara ska man anmäla detta till polisen och omedelbart koppla in socialtjänsten. Men det är också bra att den som gjort anmälan förvissas sig om att offret har fått skydd.

GE STÖD TILL ANHÖRIGA

När sexuell exploatering upptäcks innebär detta också ofta en kris för anhöriga. Även dessa kan behöva olika stödinsatser, inte minst för att undvika att offret drabbas av de anhörigas krisreaktioner. De anhöriga kan behöva hjälp för att i sin tur på bästa sätt kunna se, tolka och stötta den unge i vardagen. Föräldrar kan behöva hjälp att förstå hur manipulationer via internet fungerar för att inte skuldbelägga den unge.

SAMVERKAN

För att ge utsatta unga bästa möjliga skydd, stöd och behandling är det viktigt med ett bra samarbete mellan till exempel socialtjänst, polis, barn- och ungdomspsykiatri samt hälso- och sjukvård. Även frivilligorganisationer är viktiga samarbetspartners för att fånga upp unga som utsätts för sexuell exploatering. Detsamma gäller förskola, skola, elevhälsa och ungdomsmottagningar. Var uppmärksam på gällande sekretessbestämmelser för respektive myndighet eller verksamhet.

BARNAHUS

På flera håll i Sverige finns så kallade Barnahus. De kan vara organiserade på olika sätt men det huvudsakliga syftet är att barn och unga som utsätts för brott ska slippa slussas runt mellan olika myndigheter och behöva upprepa sin historia. I stället får de personer som ska göra olika utredningar från socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin, barnmedicin och barn- och ungdomspsykiatri, komma och träffa barnet på ett och samma ställe. På Barnahus finns en miljö som är utformad för att ta emot barn och unga. Tanken är även att Barnahus ska underlätta samverkan och kunskapsutbyte mellan olika myndigheter och bidra till ökad kompetens.

DU KAN INTE VARA EXPERT PÅ ALLT

Även om det är viktigt att kunskapen om sexuell exploatering ökar så kan alla inte vara experter på allt. Det är därför viktigt att man, då man misstänker eller upptäcker sexuell exploatering, söker kunskap där den finns. BUP Elefanten i Linköping och BUP Vasa i Stockholm är

barnpsykiatriska mottagningar med expertkompetens om sexuella övergrepp mot barn under 18 år. Du kan också vända dig till den enhet i din kommun som har ansvar för barn- och ungdomsfrågor. Kontaktuppgifter hittar du på din kommuns webbplats. Länkar till andra organisationer och myndigheter hittar du längst bak i denna vägledning.

STÖD OCH HJÄLP TILL DE UTSATTA

En ung person som blivit utsatt behöver ofta bearbeta det som hänt. Ibland kan det dröja lång tid innan han eller hon är redo för det. Om du har tagit emot en ung persons berättelse om sexuell exploatering så är du troligtvis en viktig kontaktperson den följande tiden. Det är viktigt med kontinuitet i kontakter och att den unge ska behöva berätta för så få personer som möjligt. Tänk långsiktigt och utvärdera pågående insatser innan nya påbörjas.

GE INTE UPPI!

Oftast löser sig allt inte bara för att sexuell exploatering upptäcks. Den unga personen har ofta en tuff tid framför sig så det är viktigt att man är uthållig i sitt engagemang. Man kan också stöta på frustrerande hinder som till exempel att kön till ungdomspsykiatri är lång eller att en polisanmälan inte leder till en fällande dom. Det kan vara bra att man inte har för stora förväntningar på att allt ska lösa sig direkt.

GLÖM INTE BORT DE UNGA VUXNA

Som vi nämnt har vi inkluderat barn och unga i åldern 0–25 år i denna vägledning. Ungdomsstyrelsen har i sina analyser av ungas levnadsvillkor konstaterat att de mellan 18 och 25 år ofta glöms bort inom olika politikområden. Skyddet i lagen är inte lika starkt för denna grupp. Åren mellan 18 och 25 år är en sårbar och avgörande tid då de unga ska bestämma inriktning i livet och har förväntningar på sig att fungera som vuxna. Det är därför viktigt att komma ihåg att även unga vuxna kan vara i behov av stöd och skydd.

NY KUNSKAP

I dag sker en mycket snabb kunskapsutveckling. Det behövs mer vetenskaplig forskning på området, framförallt om identifiering och behandling av brottsoffer och om vilka preventiva insatser som behövs för att motverka sexuell exploatering. Det behövs också mer kunskap om vilken roll interaktiva medier spelar för sexuell exploatering. Relationerna på nätet är ofta snabba, intima, omedelbara och många.

Maria, 14 år, lade ut sexuella bilder av sig själv på nätet. Hon fick många svar från män som berömde hennes utseende. Hon hade sex med flera av männen via webbkamera och några män köpte sex av henne utanför nätet. En kväll när Maria hade sex med en man via webbkamera kom hennes syster in i rummet. Systemen berättade för föräldrarna som blev djupt förtvivalade och kontaktade socialtjänsten för råd.

Socialtjänsten kontaktade i sin tur stadens Barnahus och två dagar senare kunde ett samråd hållas. Med på samrådet fanns åklagare, polis, barnläkare, personal från Barnahus och representanter från Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) samt socialtjänsten.

Några dagar senare höll specialutbildad polis förhör med Maria. Därefter fick både Maria och föräldrarna hjälp med krisbearbetning hos BUP. Samtidigt gjorde polisen en utredning som ledde till att männen som utnyttjat Maria dömdes. Socialtjänsten beslöt att följa upp Maria och hennes familj efter en tid för att se om den erbjudna hjälpen varit tillräcklig.

Hjälp unga att förstå och skilja ut!

Psykolog Bengt Söderström har tagit fram ett verktyg som är tänkt att användas som ett underlag för samtal mellan vuxna och unga om sex för att skilja ut vad som kan vara olagligt/lagligt, skadligt/oskadligt, ovanligt/vanligt och vad man tycker själv. Gör fyra spalter och skriv tillsammans ner vad som gäller för den situation den unge hamnat i eller funderar över. På följande sidor hittar du exempel på hur du kan formulera dig. För exakta beskrivningar om vad som är olagligt eller rättspraxis hänvisas till lagtext och juridisk rådgivning.

SEX MELLAN UNGA OCH VUXNA

ÄR DET LAGLIGT ELLER OLAGLIGT?

Det är olagligt/förbjudet

- för de över 15 år att göra något sexuellt med de som är under 15 år (t.ex. kyssa, klä av, ta sexbilder, visa porr, smeka, stoppa in penis, fingrar eller saker i mun slida eller stjärt).
- för vuxna att ha samlag med någon som är 15–17 år (= stoppa in penis, fingrar eller saker i slida eller stjärt, eller penis i mun) om det är någon de har hand om (t.ex. för att de är föräldrar, styvföräldrar, vårdnadshavare, fosterföräldrar) eller om det är någon som är beroende av dem (t.ex. för att de är lärare, tränare).

OBS! Det är inte de unga som gör något olagligt när vuxna eller äldre gör något sexuellt med dem.

OBS! Vuxna som jobbar med barn är skyldiga att anmäla sex mellan barn och äldre till socialtjänsten.

Det är lagligt/inte förbjudet

- att berätta vad som hänt för vem man vill.
- att tänka på eller fantisera om sex mellan unga och äldre.

TYCKER DE FLESTA ATT DET ÄR FEL ELLER OK?

De flesta tycker det är fel

- att vuxna eller äldre ungdomar vill göra något sexuellt med de som är under 15 år.
- att vuxna låter de som är under 15 år vara med eller se på när vuxna har sex.

De flesta tycker det är okej

- att unga är nyfikna på sex.
- att en del unga blir kåra i äldre ungdomar och vuxna.

ÄR DET SKADLIGT FÖR UNGA ELLER INTE?

Det är skadligt för unga

- att vuxna eller äldre ungdomar gör något sexuellt med den unge.
- att vara med när vuxna har sex eller tittar på porr.
- att gå och bära på upplevelser om sex som inte känns bra.
- att vuxna inte stoppar sexuella övergrepp mot unga som de vet om.

Det är inte skadligt för unga

- att berätta om de utsatts för sexuella övergrepp av vuxna eller äldre ungdomar.
- att fråga om sex i rätt sammanhang.
- att få hjälp att förstå mer om sex och om vad som är rätt och fel.

VAD TYCKER DU ÄR BRA FÖR DIG?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Länkar

Alla kommuner har en enhet som ansvarar för barn- och ungdomsfrågor.
På din kommuns webbplats hittar du kontaktuppgifter.

Myndigheter och organisationer med fokus på barn och barns rättigheter med kunskap om sexuell exploatering:

Stiftelsen Allmänna Barnhuset, www.allmannabarnhuset.se

Barnombudsmannen (BO), www.bo.se

BRIS, Barnens Rätt I Samhället, www.bris.se

BUP Elefanten i Östergötland och Online-projektet, www.lio.se/us/BUP_Elefanten

RFSL, www.rfsl.se

RFSL Ungdom, www.rfslungdom.se

ECPAT Sverige, www.ecpat.se

Rädda Barnen, www.rb.se

Ungdomsstyrelsen, www.ungdomsstyrelsen.se

UNICEF (the United Nations Children's Fund) Sverige, www.unicef.se

Kunskap kring internet, barns och ungas internetvanor och säkerhetstips:

Medierådet erbjuder ett blandat urval av information och material.
www.medieradet.se

Surfa lugnt är en sida om säker användning av internet.
www.surfalugnt.se

Källor

- Abelsson, J. & Hulusjö, A. (2008). *I sexualitetens gränstrakter – en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster*. Göteborg: Göteborgs Stad, Social resursförvaltning.
- Back, C. & Svedin, C-G. (2003). *Varför berättar de inte? Om att utnyttjas i barnpornografi*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Franzén, E.C. (2005). *Familjer, tjänstemän, brottsoffer. En utvärdering av kommunal krishantering i samband med en omfattande utredning om övergrepp mot barn*. Stockholm: Ecef.
- Grände, J. (2007). *Utsatt för våldtäkt? En bok till dig som blivit drabbad*. Stockholm: Gothia förlag.
- Iwarsson, I. (2007). *Samtal med barn och ungdomar. Erfarenheter från arbetet på BRIS*. Stockholm: BRIS & Gothia förlag.
- Jonsson, L., Warfvinge, C., & Banck, L. (2009). *Barn och Sexuella övergrepp via it. Erfarenheter från Onlineprojektet på BUP-Elefanten i Linköping*. Landstinget i Östergötland. BUP-Elefanten.
- Priebe, G. (2008). *Sexuell exploatering av barn och ungdomar. Sammanställning av aktuell kunskap och forskning 2004–2008*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Socialstyrelsen (2004). *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen & Unicef (2008). *Kan det vara människohandel? Kortfattad information för myndigheter med flera som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel*. Stockholm: Unicef Sverige.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2008). *Sexuell exploatering av unga. Diskussioner med människor som arbetar med barn och unga*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Suseg, H. & Skevik Grødem, A. & Valset, K. & Mossige, S. (2008). *Seksuella krenkelse via nettet – hvor stort er problemet? NOVA Rapport 16/08*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Ungdomsstyrelsen (2009). *Unga om sex och internet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Men fråga mig bara

Författad av Allmänna Barnhuset och Ungdomsstyrelsen

© Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Ungdomsstyrelsen

Textbearbetning: Josefin Grände, Åsa Lundström Mattsson,
Maria Nyman, Ingrid Åkerman

Art Direction och grafisk form: Marie Häger/Le Bureau

Copywriter: Hjalmar Delehag/Le Bureau

Illustration: Erica Jacobson/Söderberg Agentur

Tryck: Produktionplus, 2009

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

STIFTELSEN
Allmänna Barnhuset

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial statements. This includes not only sales and purchases but also expenses, income, and any other financial activity.

The second part of the document provides a detailed breakdown of the accounting cycle. It outlines the ten steps involved in the process, from identifying the accounting entity to preparing financial statements. Each step is explained in detail, with examples provided to illustrate the concepts.

The third part of the document discusses the various types of accounts used in accounting. It categorizes accounts into assets, liabilities, equity, revenue, and expense accounts. It also explains how these accounts are used to record transactions and how they are balanced at the end of each period.

The fourth part of the document discusses the importance of adjusting entries. It explains how these entries are used to ensure that the financial statements accurately reflect the economic reality of the business. Examples are provided to show how adjusting entries are recorded and how they affect the financial statements.

The fifth part of the document discusses the preparation of financial statements. It outlines the steps involved in preparing the balance sheet, income statement, and statement of owner's equity. It also discusses the importance of providing a clear and concise explanation of the financial results.

The sixth part of the document discusses the importance of internal controls. It explains how these controls are used to prevent and detect errors and fraud. Examples are provided to show how internal controls are implemented in a business.

The seventh part of the document discusses the importance of ethics in accounting. It explains how accountants are expected to act in a fair and honest manner. It also discusses the consequences of unethical behavior and the importance of maintaining high ethical standards.

The eighth part of the document discusses the importance of communication in accounting. It explains how accountants must be able to communicate effectively with management and other stakeholders. It also discusses the importance of providing clear and concise financial information.

The ninth part of the document discusses the importance of technology in accounting. It explains how technology is used to automate accounting processes and improve efficiency. It also discusses the importance of staying up-to-date on the latest accounting software and tools.

The tenth part of the document discusses the importance of continuous learning in accounting. It explains how accountants must stay up-to-date on the latest accounting standards and regulations. It also discusses the importance of seeking out professional development opportunities.